

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ІНТЕРСЕКС-ЛЮДЕЙ

Заборовський В.В., д.ю.н., доцент
професор кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ»
Стойка А.В., магістр права
асистент кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ»

Незалежно від напрямку розвитку будь-якої держави чи суспільства, правам людини відводиться основна роль як головному орієнтиру у наданні державі ролі гаранта у забезпечення правопорядку в державі. Таке тлумачення поширюється і на права людини четвертого покоління, які особливу роль відводять гендерній нейтральності [1, с. 73]. Адже запровадження такої політики показує державу як демократичну та толерантну суспільну інституцію, де основне місце відводиться правам людини.

З усіх гендерно різноманітних ЛГБТ осіб (LGBTQIA – аббревіатура: lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex and asexual [2]), особливу увагу необхідно відвести інтерсекс-людям [3]¹, оскільки, як зазначає Г. Бенджамін, інтерсексуали існують як в тілі, так і в розумі. А їх несхвалення зачіпає набагато більше моралі, ніж науки [4, с. 5] (на відміну від трансгендерів або транссексуалів).

Така відокремленість інтерсекс осіб пов'язана також з тим, що їхня гендерна ідентичність в першу чергу характеризується не з соціальною, психологічною (хоча це не виключено) або еротично-емоційною статтю, а з генетичною (анатомічною).

Концептуальне роз'яснення медичного визначення інтерсексуальності – це двозначність в класифікації індивіда як такого, що належить до чоловічої або жіночої статі, оскільки відмінні риси відображають нетиповий розвиток хромосомної, анатомічної або гормональної статі. Ці статеві варіанти можуть проявитися під час вагітності, відразу після народження або в більш пізньому віці. На підставі «Чиказького консенсусу 2005» раніше використані медичні терміни, такі як гермафродит або псевдогермафродит, які сприймалися постраждалими як стигматизуючі, були замінені нейтральним терміном DSD (the disorders of sex development) – розлад статевого розвитку. З тих пір медицина використовувала DSD як

¹ Інтерсекс з біологічної точки зору – це організм, який має фізичні характеристики, проміжні між «істинним» чоловіком та «істинною» жінкою свого виду. Стан зазвичай виникає через додаткові хромосоми або гормональні порушення під час ембріологічного розвитку. Інтерсексуальність організму характеризується наявністю чоловічої частини з одного боку тіла і жіночої частини з іншого. Проявляється при народження або в період статевої зрілості.

загальний термін для великого числа діагнозів з різноманітними причинами, процесами розвитку і проявами, які застосовуються до осіб, які не можуть чітко визначити жіночу або чоловічу стать, генетично та/або анатомічно або гормонально [5, с. 11]. Глобальна компанія ООН за рівноправ'я ЛГБТ «Свобода та рівноправ'я», під егідою Управління Верховного комісара ООН з прав людини у 2015 році опублікувала інформаційний бюлетень «Інтерсексуальні права людини», де зокрема говорилося про необхідність державами запровадження правового захисту даної категорії осіб [6].

До прикладу, щороку в Норвегії народжується від п'яти до десяти дітей, де медичний персонал не може підтвердити, чи є дитина хлопчиком або дівчинкою. Медичні працівники проводять оцінку для визначення статі дитини, а потім пропонують хірургічне та медичне лікування, якщо воно вважається професійним. ООН і Рада Європи вказують на те, що міжстатевий гендер є тільки природною гендерною різноманітністю, і що лікування, навпаки, завдасть дитині непотрібної шкоди, такої як безпліддя, сексуальна дисфункція і проблеми психічного здоров'я, зокрема проблеми гендерної ідентичності. Гендерна мета, що суперечать основним правам людини, таким як автономія і фізична недоторканність [7, с. 9]. У зв'язку з цим, рекомендується відкласти нетерапевтичне лікування міжстатевих дітей, поки людина не має достатнього віку і зрілості, щоб брати участь у прийнятті рішення [7, с. 9].

Так, резонансним став випадок з сімнадцятирічним інтерсекс Мухаді Ішмаелем. Він народився з тілом, яке поєднувало в собі чоловічі і жіночі характеристики – чоловічі та жіночі анатомічні органи, а після досягнення статевої зрілості посилення жіночих. У дитинстві Мухаді назвали і поводитися як з дівчинкою. Але він прийняв ім'я Мухадх Ізмаїл і вважав за краще, щоб його називали «він». Згодом його сім'я вирішила, що «досить його впертості». Хлопця схопили невідомі (серед яких рідний дядько), відвезли у віддалене місце, накачали наркотиками і ампутували анатомічні органи, які визначали Мухадху як чоловіка. Хлопець помер в лікарні від втрати крові, а його родина відкинула його навіть після смерті, відмовившись прийняти тіло для поховання [8].

В таких делікатних питаннях як суспільне (громадське) обговорення питань статевого виховання, коли необхідно збалансувати погляди батьків, політику в області освіти та право третіх осіб на свободу вираження думок, у влади нема іншого вибору, окрім як вдатися до критеріїв об'єктивності, плюралізму, наукової точності, та зрештою корисність того чи іншого виду інформації для молодшої аудиторії, не піддаючись тиску з боку ЛГБТ-активістів.

До прикладу, в окремих школах Великої Британії наявна практика роботи психологів зі школярами, які вважають себе гендерно різноманітними. Так, Служба з розвитку гендерної ідентичності (GIDS), яка є єдиним закладом NHS (National Health Service) для трансгендерних дітей, показує, що в минулому році було направлено 2590 дітей та підлітків, порівняно з 678 у 2014/15 році [9].

Проте, психіатр-консультант єдиної в Англії гендерної клініки NHS для дітей доктор Девід Белл, вказує на те, що дана клініка піддає молодих пацієнтів «довготривалій шкоді» через «нездатності протистояти тиску» з боку «вкрай політизованих» активістів і сімей, які потребують прискореного переходу до гендерної проблематики [10]. «Багато служб виступають за використання медичного і хірургічного втручання, при цьому недостатньо уваги приділяється серйозній, невідворотній шкоді, яку може заподіяти таке втручання. Наявне також поверхнєве ставлення до питання згоди у дітей молодшого віку», – сказав він. А тих, хто «відмовляється приймати домінуючу ідеологічну позицію», часто звинувачують в «трансфобії», що надає лякаючий вплив на суспільні гендерні дискусії. Швидка ескалація звернень (перетворень) дітей повинна розглядатися в контексті соціальних і культурних сил, котрі погано розуміються і потребують «термінового розслідування», додає він. Батьки ризикують психологічно нанести шкоди своїм дітям, дозволяючи їм «соціально змінити» свою стать без медичної або психіатричної консультації.

З визначенням статі також допомагають Сексуальні агенства, які запроваджені в Ірландії з 1 липня 2019 року [11].

Крім того, деякі батьки проявляють крайній підхід при вихованні своєї дитини як «безстатевої». В минулому році шведська пара популяризувала себе в засобах масової інформації, заявивши, що вони вирішили зберегти стать своєї дитини в секреті від усіх, крім найближчих членів сімей. Подібний випадок стався у Канаді у 2011 році з дитиною на ім'я Шторм [12].

Заслуговує на увагу також законодавство Мальти з даного питання. Так, закон «Про сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність та гендерне вираження» [13] криміналізує «практику звернення» («perform conversion»), що забороняє: (а) будь-якій особі: (i) проводити практику звернення з вразливою особою; або (ii) виконувати недобровільну та / або примусову конверсію на обличчі; або (iii) рекламувати практику конверсії; та, або (b) для фахівця: (i) пропонувати та / або виконувати практики звернення щодо будь-якої особи, незалежно від того, чи була отримана нею компенсація в обмін; або (ii) передати

направлення будь-якій іншій особі для проведення практики трансформації щодо будь-якої особи. «Практика звернення»¹ у розумінні даного Закону відноситься до будь-якого звернення, практиці або постійним зусиллям, спрямованим на зміну, придушення та / або усунення сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності та / або гендерному вираженню особи. Закон накладає на таких осіб штраф від 1000 до 10 000 євро або від 3-х місяців до 1 року тюремного ув'язнення². Таким чином, Мальта стала однією з перших країн у Європі, яка ввела кримінальну відповідальність за когнітивну терапію та намагання придушити в особі її гендерне самовираження та/або сексуальну орієнтацію.

Підводячи підсумки, зазначимо, що все ж позитивним є досвід запровадження гендерно-нейтральної або інклюзивної політики в багатьох європейських державах (зокрема, що стосується запровадження третьої статі «х» та гендерно-нейтральної мови) [1, с. 71]. Однак вважаємо, що не потрібно категорично об'єднувати всіх інтерсексуальних людей в одну нову колективну категорію, таку як «третьа стать» паралельно жіночій та чоловічій. Така класифікація була б неправильною через велике розмаїття серед інтерсексуалів і того факту, що багато з них ідентифікують себе як чоловіка або жінку, в той час, як інші ідентифікують себе і як чоловіка, і як жінку – третя стать. Можлива наявність також групи людей, які не відносять себе ні до чоловічої, ні жіночої, ні до третьої статі «х», а які ідентифікують себе як нейтральну стать, яка не належить до жодної з вищенаведених (хоча, відзначимо, що така проблема відноситься вже до проблеми тільки психологічної дисфункції, а не фізіологічної). Крім того, «позитивний» досвід країн, які допомагають визначитися дитині зі своєю статтю з раннього віку є ні чим іншим, як псевдоінформатизація суспільства з боку окремих ЛГБТ-активістів (зокрема, трансгендерів). Адже в даний час дебати навколо статі стали токсичним та небезпечним простором для обговорення відмінностей між тим, що є «реальним», і тим, що є нашими соціальними конструкціями. Це занадто поляризовано для будь-кого, щоб

¹ «Практика звернень» не включає: (а) будь-які послуги та / або втручання, пов'язані з дослідженням та / або вільним розвитком людини та / або підтвердженням своєї особистості щодо одного або кількох ознак, що затверджуються цим Законом, за допомогою консультування, психотерапевтичні послуги та / або аналогічні послуги; або (b) будь-яку медичну послугу, пов'язану з вільним розвитком, або підтвердженням своєї статевої ідентичності, або вираженням особи за ознакою статі; та (або) (c) будь-яка медична служба, пов'язана з лікуванням ментального розладу.

² Психічний розлад, що означає значну психічну чи поведінкову функцію, що проявляється ознаками та / або симптомами, що вказують на порушення розумового функціонування, включаючи порушення в одній або декількох областях мислення, настрою, волі, сприйняття, пізнання, орієнтації або пам'яті.

прогресувати або безпечно підтримувати морально-психологічні аспекти дітей або дорослих. Тим не менш, наявна категорія осіб, котрі неодноразово просили припинити втягувати їх в гендерні дебати – інтерсекс особи або інтерсексуали.

Список використаних джерел:

1. Заборовський В.В., Стойка А.В. Юридичне закріплення «гендерної нейтральності» як один з елементів забезпечення реалізації прав людини четвертого покоління. *Забезпечення прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 12 квітня 2019 року). Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2019. С. 71-74.
2. Glossary. *LBTQIA Resource Centre*. URL: <https://lgbtqia.ucdavis.edu/educated/glossary> (дата звернення: 10.03.2020).
3. Intersex. *Encyclopedia Britannica*. 2019. URL: <https://www.britannica.com/science/intersex> (дата звернення: 10.03.2020).
4. Benjamib H. *The transsexual phenomenon*. The Julian Press, Inc. Publishers, New-York, 1966, p. 5. 156 p.
5. Intersexuality and Transidentity. Opinion of the Bioethics Commission. *Federal Chancellery Republic of Austria*. Vienna : Digital Print Centre, BM.I, 2017. P. 11. 68 p.
6. Fact Sheet Intersex. *United nations for LGBT equality "Free & Equal"*. 2015. URL: <https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2017/05/UNFE-Intersex.pdf> (дата звернення: 10.03.2020).
7. Law and Intersex in Norway; Challenges and Opportunities / F. Garland, N.L. Samuelsen, M. Travis; The Norwegian Directorate For Children, Youth and Family Affairs, 2019. P. 9. 79 p.
8. Odero J. Status unknown: Intersex in Kenya: Held captive, beaten, hacked. Dead. *Erasing 76 Crimes*. 2015. URL: <https://76crimes.com/2015/12/23/intersex-in-kenya-held-captive-beaten-hacked-dead/> (дата звернення: 10.03.2020).
9. Turner C. Transgender children who are medically treated risk 'serious and irreversible damage', leading psychiatrist warns. *The telegraph*. 2019. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/09/04/transgender-children-medically-treated-risk-serious-irreversible/> (дата звернення: 10.03.2020).
10. Galligan A. Staff at trans clinic fear damage to children as activists pile on pressure. *The Times*. 2019. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/staff-at-trans-clinic-fear-damage-to-children-as-activists-pile-on-pressure-c5k655nq9> (дата звернення: 10.03.2020).
11. Lög um kynrænt sjálfræði. *Lög nr. 80 1. júlí 2019*.
12. Godden M. What is gender-neutral parenting and gender-free teaching for kids? New trends explained. *The Sun*. 2018. URL: <https://www.thesun.co.uk/fabulous/4248040/gender-free-neutral-parenting-teaching-kids/> (дата звернення: 10.03.2020).
13. Affirmation of sexual orientation, gender identity and genderexpression Act. *Ministry for Justice culture and local Government*. CAP.567. 9th December, 2016.

ПРАВО НА РЕПРОДУКЦІЮ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Кашинцева О.Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,
керівник Центру гармонізації прав людини
НДІ ІВ НАПрН України

Можливості сучасної медицини створили нову правову парадигму – репродуктивне право людини. На сучасному рівні розвитку суспільства та у зв'язку з новітніми досягненнями науки та медицини ми можемо говорити про нові виміри у розумінні цієї правової категорії та її місці у Четвертому поколінні Прав Людини. Щонайменше 20 000 дітей щороку народжуються за допомогою сурогатного материнства і ця цифра щоразу збільшується. Чи захищеними на сьогодні є права таких дітей, які є результатом ефективного застосування допоміжних репродуктивних технологій (далі - ДРТ)?

Українське законодавство в сфері репродуктивної медицини є найліберальнішим у Європі. Проте наголосимо, що ліберальність вітчизняного законодавства не повинна означати безконтрольності застосування ДРТ. Відтак нами послідовно відстоюється позиція щодо необхідності регулювання цих відносин на рівні спеціального закону.

Європейська правова доктрина виводить право на репродукцію людини у шеругу природніх невід'ємних прав. Традиційно репродуктивні права людини розглядаються в контексті права на сім'ю та права на батьківство. Проте право на сім'ю, як і право на батьківство, лише частково перетинається з правом на репродукцію. Так право на сім'ю може бути реалізовано при створенні подружжя, веденні спільного господарства чи усиновленні. Останнє ж є однією з форм реалізації права на батьківство, яке лише частково збігається із правом людини на репродукцію¹.

Право на батьківство має два виміри – соціальний і фізіологічний.

Значення і питома вага кожного із них є індивідуальними для особи і залежать від її особистого світогляду та світогляду оточення, звичаєвого права, та етичних норм суспільства.

¹ Кашинцева О.Ю. Інтелектуальна власність та біоетика: аспекти гармонізації: монографія /О.Ю. Кашинцева. НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ. К.: Інтерсервіс, 2015